

УДК 378:811.161.2

DOI: 10.31499/2307-4914.2(26).2022.267602

ОПАНУВАННЯ НАВИЧОК УСНОГО НАУКОВО-НАВЧАЛЬНОГО МОВЛЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ І ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Володимир Пруняк, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, Криворізький державний педагогічний університет.

ORCID: 0000-0002-1698-0694

E-mail: vova04041957@gmail.com

У статті порушено проблему становлення професійної і творчої особистості сучасного вчителя завдяки успішному використанню усного науково-навчального мовлення як основного функціонального інструменту його професійної діяльності. Задля забезпечення ефективності професійного спілкування майбутніх педагогів запропоновано враховувати лінгвостилістичні особливості усного науково-навчального мовлення, зумовлені системним характером наукового стилю відповідно до форми реалізації, мети і завдань того чи іншого його функціонального різновиду.

***Ключові слова:** професійне спілкування; комунікативна компетентність; стиль; підстиль; жанр; науково-навчальне мовлення; творча особистість; педагог.*

MASTERING SKILLS OF ORAL SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL SPEECH AS A PREREQUISITE FOR THE FORMATION OF A PROFESSIONAL AND CREATIVE PERSONALITY OF A TEACHER

Volodymyr Prunyak, Candidate of Philological Sciences (Ph.D.), Docent, Associate Professor at the Department of Primary Education, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-1698-0694

E-mail: vova04041957@gmail.com

The article raises the problem of the formation of the professional and creative personality of a modern teacher due to the formation of skills of using oral scientific and educational speech as the main functional tool of his professional activity. Emphasis is placed on the fact that the language training of future teachers at philological and non-philological faculties is focused mainly on their acquisition of normative and literary correctness of speech. At the same time, the functional aspect of the use of language in professional communication of a teacher, depending on his specialty, is left out of consideration. Future teachers are not oriented to take into account in their speech linguistic and stylistic features of oral scientific and educational speech, due to the systemic nature of the scientific style in accordance with the form of implementation of a particular functional variety. To ensure the effectiveness of communication, accurate and adequate perception of educational information by the audience, each teacher must take into account the extralinguistic basis of scientific and educational speech, its stylistic features, which, complementing each other, serve to enhance the cognitive activity of educational entities. The level of this knowledge and skills determines the effectiveness of the teacher's

professional duties, the effectiveness of his professional and creative growth. The level of this knowledge and skills determines the effectiveness of the teacher's professional duties, the effectiveness of his professional and creative growth. Therefore, in the process of language training of future teachers, it is necessary to provide a special course that would provide them with theoretical knowledge and practical skills of the basics of scientific and educational communication to increase the efficiency and effectiveness of their professional activities.

Keywords: *professional communication; communicative competence; style; sub-style; genre; scientific and educational speech; creative personality; teacher.*

Проблема забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів, становлення їхньої творчої особистості є однією з ключових, оскільки має пряме відношення не тільки до фахового і творчого зростання вчителя як основного гаранта, що забезпечує надання якісних освітніх послуг, а й людини, «...яка є авторитетом у якій-небудь галузі, яка впливає на інших, передає свій досвід, знання, служить для них прикладом» [2, с. 1311]. Сучасна стратегія освіти орієнтує вчителя на те, щоб освітній процес був спрямований на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей учнів. Тому «підготовка високо професійних педагогічних фахівців з високим інтелектуально-творчим потенціалом є одним із пріоритетних напрямів сучасної освітньої політики України» [9, с. 1].

Важлива роль у досягненні цієї мети відводиться комунікації в освітній сфері, адже від рівня знань і практичних умінь активізації пізнавальної діяльності адресата освітньої взаємодії, педагога ефективно спілкуватися залежить результативність його педагогічної дії. «Успішність міжособистісної взаємодії, – як слушно зазначає І. Черезова, – пов'язана з такими поняттями, як спілкування і комунікативна компетентність» [13, с. 1]. Метою комунікації вчителя, за словами Н. Волкової, «є не лише досягнення взаєморозуміння у спілкуванні, а й ініціювання всебічного, гармонійного розвитку інших», при цьому «головна відповідальність за успіх комунікації покладена саме на нього як фахівця...» [3, с. 8–9].

Таким чином, формування комунікативної компетентності педагогічних працівників є одним з основних компонентів їхньої загальної професійної компетентності. Про це свідчить перелік компетентностей, визначених у Професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», до яких насамперед належать такі компетентності: «знання та розуміння предметної області і професійної діяльності; володіння навичками критичного мислення; володіння комунікативними навичками, здатність проявляти емпатію...» [7, с. 4]. Цей стандарт є інструментом у підготовці молодих фахівців, які за час навчання у закладах вищої освіти повинні належним чином опанувати комунікативні вміння і навички під час реалізації професійно-педагогічної комунікації.

Аналіз освітніх програм педагогічних університетів, наш багаторічний досвід викладання свідчать про те, що мовна підготовка майбутніх учителів зорієнтована на формування у них літературно-нормативної правильності мовлення і не передбачає формування комунікативних умінь у «системі найрізноманітніших безпосередніх та опосередкованих зв'язків суб'єктів комунікації» [3, с. 9]. У зв'язку з цим бакалаври і магістри повинні вміти не тільки правильно вживати ті чи інші мовні засоби у своїй професійній діяльності, а й враховувати при цьому цілу низку позалінгвістичних

чинників, які суттєво впливають на добір засобів спілкування, його тональність, стратегію, доцільність та ефективність, що є дуже важливим для спілкування в освітньому процесі.

Поза увагою, на жаль, залишається такий важливий компонент мовної освіти майбутніх педагогів, як опанування ними вмінь і навичок побудови усного науково-навчального мовлення (УННМ). Цей функціональний різновид наукового стилю є основним інструментом професійної діяльності педагога. Він суттєво відрізняється своєю екстралінгвістичною основою, а тому і лінгвостилістичними особливостями, не тільки від інших функціональних стилів, а й від різновидів, що виділяються у межах наукового стилю.

Отже, знання специфіки УННМ, опанування вмінь і навичок ефективно і доцільно використовувати лінгвістичні засоби під час своєї професійно-педагогічної діяльності є обов'язковою умовою становлення професійної і творчої особистості вчителя, досягнення ним високих результатів під час навчання і виховання молодого покоління.

Проблемі формування фахової підготовки вчителя присвячено багато досліджень: В. Безлюдна, Т. Грітченко, Л. Зеленська, О. Кучай, О. Мисечко, О. Павлик, В. Ребенок та ін. (формування професійної компетентності вчителя); О. Альмерот, І. Черезова (формування комунікативної компетентності особистості у ЗВО); А. Морозов, Н. Кічук, С. Сисоева, М. Поташник, О. Коберник, Д. Тхоржевський та ін. (формування творчої особистості педагога під час його професійної підготовки).

Як бачимо, у дослідженнях серед інших порушено і питання набуття майбутніми педагогами комунікативної компетентності. Разом з тим проблема опанування основ усного науково-навчального мовлення як основної форми професійно-педагогічної комунікації і досі залишається поза увагою лінгвістів, педагогів та методистів.

Складність процесу професійно-педагогічного спілкування, його комунікативно-діяльнісна спрямованість, відсутність у мовній підготовці педагогів теоретичних знань про специфіку усного науково-навчального мовлення і практичних умінь ефективно й доцільно використовувати засоби спілкування у своїй педагогічній діяльності свідчать про актуальність цієї проблеми.

Мета статті – розкрити необхідність опанування майбутніми педагогами теоретичних знань про усне навчальне мовлення як основний функціональний тип їхнього професійно-педагогічного спілкування та практичного опанування специфічних для нього мовних засобів, які забезпечують високий рівень сприйняття навчального матеріалу здобувачами освіти.

Комунікативно-діяльнісний підхід до організації освітнього процесу зумовив необхідність урахування функціонального аспекту мовлення, коли до уваги береться не тільки дотримання мовцем норм літературної мови, а й сфера спілкування, його зміст, мета і завдання, умови, ситуація комунікації. Саме ці екстралінгвістичні чинники і визначають належність нашого мовлення до того чи іншого функціонального стилю. Як відомо, кожен стиль мовлення характеризується цілою низкою ознак, які зумовлені впливом тих чи інших позамовних факторів. Настанова на певну рису мовлення реалізується за допомогою стилістичних прийомів, які являють собою «...особливий спосіб відбору, використання й організації мовних засобів для здійснення певного впливу на адресата мовлення з метою викликати у нього відчуття бажаних адресантом

рис мовлення за рахунок стилістичних потенцій уживаних мовних засобів» [10, с. 67].

Ми поділяємо думку Н. Шульжук, яка справедливо вказує на те, що «за функціонального підходу методика будується так, що кожна мовна одиниця чи форма розглядається крізь призму її ролі, функції у вираженні думки мовця» [15, с. 153]. Таким чином, за допомогою стилістичного прийому під впливом низки екстралінгвістичних чинників виникають певні якісні ознаки мовлення, які реалізуються мовцем за допомогою вживаних ним відповідних засобів мови. Тому набір цих ознак для кожного функціонального стилю, його різновидів і жанрів індивідуальний, і кожна стильова ознака сприймається як своєрідний критерій, алгоритм побудови того чи іншого типу мовлення.

Аналіз навчальних посібників з українського професійного мовлення свідчить про те, що їхні автори орієнтуються на використання у фаховому мовленні різних функціональних стилів. Одні з них (і таких більшість) за основу беруть офіційно-діловий стиль, вважаючи, що ділове спілкування є основним компонентом професійної діяльності, і, крім матеріалу про орфоепічні, акцентуаційні, орфографічні, словотвірні, лексикологічні, морфологічні та синтаксичні норми, вміщують відомості про структуру, зміст, класифікацію і правила оформлення різних типів документів [5; 11]. Зазначимо, що офіційно-діловий стиль використовується в державному, суспільному, політичному, господарському житті «для управління і регулювання ділових відносин громадян у різних сферах суспільного життя» [6, с. 75]. Тому, очевидно, вважати його функціональним різновидом професійного мовлення можна лише для вузького кола людей, пов'язаних з адміністративно-канцелярською, законодавчою та дипломатичною діяльністю, або в окремих випадках, коли необхідно вчинити переважно письмово ту чи іншу ділову адміністративно-канцелярську дію.

Інші автори посібників [4; 6; 14 та ін.] вважають, що у професійному спілкуванні використовуються офіційно-діловий та науковий стилі. Причому С. Шевчук наділяє науковий стиль скромною функцією лише як компонента фахової діяльності, «що обслуговує сферу і потреби науки», нехтуючи тим фактом, що цей функціональний тип мовлення обслуговує ще й потреби *навчання й освіти* [14, с. 26]. У цих посібниках розглянуто загальні питання мовної організації жанрових різновидів ділового та наукового стилів, вимоги до письмового оформлення результатів наукової та ділової діяльності. Як бачимо, поза увагою залишається як усна форма реалізації мовлення, так і мовностилістичні особливості науково-навчального мовлення.

Більшість сучасних дослідників, як зазначає І. Хом'як, у межах наукового стилю виділяють такі три його основних різновиди: власне науковий, науково-навчальний та науково-популярний [12, с. 55]. Слід наголосити на тому, що, очевидно, через те, що науковий стиль і всі його функціональні різновиди традиційно належать до книжного типу стилів, тому, на жаль, недооцінюється його роль в усній комунікації. Так, С. Шевчук зазначає: «Науково-навчальний підстиль реалізується в підручниках, посібниках для учнів шкіл та студентів вищих навчальних закладів, слухачів мережі просвітницьких установ» [14, с. 27]. Такої ж думки дотримується й О. Пономарів [12, с. 55]. Разом з тим останнім часом появилось багато досліджень різновидів функціональних типів мовлення, що реалізуються в усній формі спілкування. Так, започатковану Д. Баранником диференціацію усного літературного мовлення слід вважати вагомим внеском у розвиток сучасної лінгвостилістики. У ній подається

класифікація стилів сучасного літературного мовлення та співвідношення між стильовими підсистемами писемної й усної форм спілкування [1, с. 11]. Ідеї вченого розвинули у своїх дисертаційних дослідженнях його учні – Ю. Арешенков (усне коментаторське мовлення), Т. Мачай (науково-технічне мовлення), І. Онищенко (публіцистичний та інформаційний стиль), В. Пруняк (усний науково-навчальний монолог) та ін. Важливо звернути увагу й на те, що в освітній діяльності педагогів суттєво переважає УННМ (лекція, пояснення вчителя на уроці, консультація, виступ під час захисту курсової чи кваліфікаційної роботи).

Аналізуючи той чи інший функціональний тип мовлення, сучасні дослідники орієнтуються на такі системоорганізуючі аспекти: 1) екстралінгвістична зумовленість інформації тексту; 2) стильові риси функціонального стилю, його підстилів та жанрів; 3) свідомий добір мовних засобів для забезпечення доцільності, ясності та ефективності комунікації та досягнення комунікативної (навчальної) мети.

Сучасне розуміння специфіки функціональних типів мовлення насамперед пов'язане з тим, що на усвідомлений відбір тих чи інших вербальних і невербальних засобів створення, передавання і сприйняття інформації здійснюють суттєвий вплив такі екстралінгвістичні фактори, як сфера спілкування, зміст, мета, завдання комунікації, ситуації й умови комунікації, усна чи писемна форми реалізації мовлення тощо.

До основних позалінгвістичних чинників, які зумовлюють специфіку функціональних різновидів наукового стилю, належать сфера, зміст, мета і завдання спілкування.

Сфера наукового стилю – наукова, навчальна та освітня діяльність, основна функція якої пізнавально-інформативна, доказова. Його *зміст* передає опис наукових фактів, явищ, взаємозв'язків між ними, доведення істинності та пояснення їхньої суті. Кожному підстилю властиві своя мета і завдання спілкування, через що зміст повідомлення в них відрізнятиметься насамперед подачею різної за мірою складності інформації: для власне наукового мовлення характерний складний виклад матеріалу, для науково-навчального – менш складний, для науково-популярного – більш простий. Усі ці підстили мають спільну *мету* – передати в чітко організованій логічній послідовності певну інформацію і довести її істинність. Однак кожен із них має ще і своєрідну мету, наприклад, для науково-популярного підстилю поширення наукової інформації у доступній, популярній формі, для навчального мовлення – передача навчального матеріалу у найбільш доступній для адресата формі, забезпечення завдяки використанню методичних, дидактичних та навчально-пізнавальних прийомів сприйняття і розуміння навчальної інформації. Спільним *завданням* для всіх різновидів наукового стилю є точний, логічно послідовний виклад інформації, доведення наукових положень і гіпотез, їх аргументація. Завдання науково-навчального мовлення дещо своєрідне. Воно полягає у донесенні до аудиторії інформації, яка стосується не стільки власне науки, скільки певної навчальної дисципліни. Тому тут педагог оперує, як правило, усталеними науковими фактами в межах навчальної програми. Завдання науково-популярного підстилю теж має свої особливості: передати для нефахівця у популярній, дохідливій і зрозумілій для нього формі на основі особливого відбору інформації елементарні наукові знання.

Другорядні позалінгвістичні чинники теж відіграють важливу роль у формуванні лінгвостилістичних особливостей будь-якого функціонального типу мовлення. До них

належать умови спілкування, своєрідність автора й адресата мовлення, форма реалізації комунікативної взаємодії.

Без урахування конкретних умов, ситуації спілкування неможливо уявити акт комунікації. Якість мовлення, його кінцевий результат залежать від доцільності добору тих чи інших мовних засобів, особливостей їх уживання в конкретному акті спілкування за певних умов, характерних для того чи іншого функціонального типу мовлення. Наприклад, мовна специфіка будь-якого типу мовлення великою мірою залежить від того, в якій обстановці (офіційній чи неофіційній) здійснюється комунікація. Усім різновидам наукового стилю властива офіційна обстановка, яка великою мірою визначає якісні характеристики мовлення. Однак у кожному різновиді міра прояву офіційності неоднакова: у власне науковому підстилі вона виражається найбільше, у науково-навчальному дещо менше, а в науково-популярному – найменше.

Наявність чи відсутність зворотного зв'язку між адресантом й адресатом великою мірою зумовлює специфіку вживання мовних засобів в науковому, як і в будь-якому іншому, стилі. Як правило, досягнення комунікативної мети і завдань спілкування можливе за умови адекватного сприйняття інформації адресатом. Тому мовець повинен орієнтуватися на конкретного адресата (аудиторію), встановити з ним контакт і підтримувати його впродовж усього акту комунікації. Комунікативна взаємодія може бути прямою (безпосередній усний виступ перед аудиторією) або непрямую (коли мовець і адресат розділені у часі та просторі). Пряма комунікація властива всім різновидам наукового стилю. Прикладом непрямой комунікації може слугувати виступ адресанта під час дистанційного навчання в Moodle, по радіо, телебаченню або запис його промови і подальша її демонстрація за допомогою електронних освітніх ресурсів. У такому випадку мовець не має можливості опиратися на реакцію аудиторії, що змушує його дбати про точність і повноту аргументації навчального матеріалу, зменшує можливості прояву індивідуальної манери викладу інформації. Відсутність у такому випадку контакту з аудиторією веде до зменшення кількості вживання спонукальних, номінативних, означено-особових, приєднувальних конструкцій, наближаючи усне мовлення до його писемного варіанта. Контактний же вид комунікації передбачає двобічну взаємодію, наприклад лектора й студентів, що дає змогу обом сторонам почергово обмінюватися інформацією, а викладачеві – повторювати ту чи іншу думку, уточнювати інформацію, змінювати зміст і структуру висловлювання залежно від реакції слухачів.

Вживання тих чи інших мовних засобів у власному мовленні людини великою мірою залежить від особливостей комунікативної особистості адресанта мовлення. Становлення такої особистості відбувається під час її комунікативної діяльності, набуття професійної майстерності. Адресант науково-навчального мовлення – це комунікативна особистість, наділена сукупністю індивідуальних якостей і характеристик, які визначаються його комунікативними потребами, комунікативною компетентністю і фаховою підготовкою. Авторська індивідуальність по-різному проявляється в науковому стилі: меншою мірою вона реалізується в галузі точних наук через необхідність дотримання чіткої логічної послідовності, академічності викладу інформації, у гуманітарних науках індивідуальна манера прояву стилю автора має більше можливостей завдяки функціонуванню елементів образності, експресивності, емоційності.

Добір мовцем тих чи інших лінгвістичних засобів великою мірою залежить від специфіки адресата. Спілкування з адресатом у власне науковому підстилі передбачає взаємодію науковців з високим фаховим рівнем, тому термінологія, виклад інформації тут буде складний, позбавлений детального й елементарного пояснення. Взаємодія з адресатом науково-навчального мовлення, який не має фахової підготовки (учень) або має неповну підготовку (студент), вимагає від педагога детального викладу інформації на більш елементарному рівні, дбаючи про її адекватне і повне засвоєння аудиторією. Причому під час спілкування з учнями слід використовувати загальнонавчальні терміни, передбачені змістом шкільної програми певної дисципліни. Під час науково-популярного спілкування відбувається спілкування фахівця з нефаківцем. Тому виклад інформації тут буде простий, елементарний, розрахований на ту чи іншу вікову категорію слухачів або читачів.

Таким чином, можемо констатувати, що вияв у кожному із функціонально-стильових різновидів наукового стилю позалінгвістичних чинників різний. У зв'язку з цим у кожного підстилю (жанру) виникають певні стильові ознаки мовлення, які індивідуально проявляються залежно від змісту, мети, завдань, умов і форми реалізації спілкування і забезпечуються відповідними лінгвістичними засобами. Тому для забезпечення ефективності спілкування, точного й адекватного сприйняття аудиторією навчальної інформації кожен педагог повинен враховувати екстралінгвістичну основу науково-навчального мовлення, його стильові ознаки, які, доповнюючи одна одну, слугують активізації пізнавальної діяльності суб'єктів освітньої взаємодії. Від рівня цих знань і вмінь залежить ефективність виконання педагогом свої професійних обов'язків, результативність його фахового і творчого зростання. Через це під час мовної підготовки майбутніх учителів необхідно, на наше глибоке переконання, передбачити спеціальний курс, який би забезпечив їх знаннями і вміннями основ науково-навчальної комунікації для підвищення ефективності й результативності своєї професійної діяльності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні переліку стильових ознак УННМ як фахово зорієнтованої форми комунікації педагога, засобів вираження і визначення їхньої ролі у забезпеченні ефективності професійного спілкування працівників освітньої галузі.

СПИСОК ВИКОРИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранник Д. Х. Сучасне літературне мовлення, його ситуативні форми і функціональні різновиди. *Сучасне українське літературне мовлення: зб. наук. статей*. Дніпропетровськ: ДДУ, 1975. С. 3–12.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2003. 1440 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: Академія, 2006. 256 с.
4. Галузинська Л. І., Науменко Н. В., Колосюк В. О. Українська мова (за професійним спрямуванням). Київ: Знання, 2008. 430 с.
5. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці: Книги – XXI, 2006. 496 с.
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: навч. посіб. Київ: Академія, 2007. 360 с.
7. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». 2021. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf (дата звернення: 18.05.2022).
8. Пруняк В. В., Пруняк Л. М. Усне науково-навчальне мовлення як функціональний різновид наукового стилю. *Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2011. Вип. LX. С. 143–145.

9. Ребенок В. М. Особенности фахової підготовки майбутніх учителів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108.2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_56 (дата звернення: 20.05.2022).
10. Троянская Е. С. Лингвостилистическое исследование немецкой научной литературы. Москва: Наука, 1982. 312 с.
11. Українська мова за професійним спрямуванням. Практикум: навч. посібн. / за ред. Т. В. Симоненко. Київ: Академія, 2010. 271 с.
12. Хом'як І. М. Науковий стиль як об'єкт вивчення стилістики. *Педагогічні науки: зб. наук. праць Херсонського державного університету*. Херсон: ХДУ, 2011. Вип. LX. С. 55–58.
13. Черезова І. Комунікативна компетентність як умова успішної професійної діяльності вчителя початкової школи. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Бердянськ, 14 вересня 2017 р.)*. Бердянськ, 2017. С. 181–186.
14. Шевчук С. В. Українське професійне мовлення: навч. посіб. Київ: Алерта, 2011. 248 с.
15. Шульжук Н. В. Науково-навчальний текст в аспекті сучасних лінгвістичних та лінгводидактичних парадигм. *Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2011. Вип. LX. С. 152–156.

REFERENCES

1. Barannyk, D. Kh. (1975). Suchasne literaturne movlennia, yoho sytuatyvni formy i funktsionalni riznovydy. *Suchasne ukrainske literaturne movlennia*. Dnipropetrovsk: DDU [in Ukrainian].
2. Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. (2003). V. T. Busel (Ed.). Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
3. Volkova, N. P. (2006). Profesiino-pedahohichna komunikatsiia. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
4. Haluzynska, L. I., Naumenko, N. V., Kolosiuk, V. O. (2008). Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
5. Kultura fakhovoho movlennia. (2006). N. D. Babych (Ed.). Chernivtsi: Knyhy – XXI [in Ukrainian].
6. Matsko, L. I., Kravets, L. V. (2007). Kultura ukrainskoi fakhovoi movy. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
7. Profesiinyi standart na hrupu profesii “Vykladachi zakladiv vyshchoi osvity” (2021). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf [in Ukrainian].
8. Pruniak, V. V., Pruniak, L. M. (2011). Usne naukovo-navchalne movlennia yak funktsionalnyi riznovyd naukovoho styliu. *Pedahohichni nauky*. Kherson: KhDU, issue LX, 143–145 [in Ukrainian].
9. Rebenok, V. M. (2013). Osoblyvosti fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky, issue 108. 2*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_56 [in Ukrainian].
10. Troianskaia, E. S. (1982). Lingvostilisticheskoe issledovanie nemetskoi nauchnoi literatury. Moskva: Nauka [in Russian].
11. Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam. Praktykum. (2010). T. V. Symonenko (Ed.). Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
12. Khomiak, I. M. (2011) Naukovyi styl yak ob'iekt vyvchennia stylistyky. *Pedahohichni nauky*. Kherson: KhDU, issue LX, 55–58 [in Ukrainian].
13. Cherezova, I. (2017). Komunikatyvna kompetentnist yak umova uspishnoi profesiinoy diialnosti vchytelia pochatkovoї shkoly. *Pidhotovka maibutnikh pedahohiv u konteksti standartyzatsii pochatkovoї osvity: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Berdiansk [in Ukrainian].
14. Shevchuk, S. V. (2011). Ukrainske profesiine movlennia. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
15. Shulzhuk, N. V. (2011). Naukovo-navchalnyi tekst v aspekti suchasnykh lnhvistychnykh ta lnhvodydaktychnykh paradyhm. *Pedahohichni nauky*. Kherson: KhDU, issue LX, 152–156 [in Ukrainian].